Till sjöss – livet ombord

Merellä – elämä laivalla

Sjöman ombord på Killoran 1924, drevning av däcket. Foto: Kaskö hembygds- och museiförening.

Merimiehiä Killoran-laivalla vuonna 1924, kannen tilkitseminen. Valokuva: Kaskisten kotiseutu- ja museoyhdistys.

Livet ombord på ett segelfartyg var hårt. Besättningsmännen måste kunna klättra upp i riggen även i de hårdaste stormarna, ligga på mage över rårna och med båda händerna bärga segel som slog i vinden. För det måste man vara modig, ha god fysik och kunna samarbeta.

Unga österbottningar valde ofta sjömansyrket, speciellt om man inte var den förstfödde sonen i en bondfamilj eller om man kom från ett torparhem. Ett segelfartyg behövde en ganska stor besättning på 15–20 man.

Maten för resan tog man med sig från hemmahamnen. Det var smör, gryn, bröd och saltat kött. Ofta blev maten ensidig och enkel. Vid längre seglatser kunde man också ta med sig levande djur, för att få färskt kött som omväxling.

Ett fartyg kunde vara borta från hemmahamnen i flera år, och en seglats mellan hamnar kunde ta månader i anspråk. Provianteringen skedde i de hamnar man kom till. Färskvatten kunde bli en bristvara på långa resor och samlades därför i segelduk när det regnade.

En sjöman arbetade vanligtvis 1–2 år på ett fartyg. Under den senare del av 1800-talet skrev han på för två års resa. men det hände rätt så ofta att han rymde innan kontraktet var slut. Orsakerna kunde vara att han ville ta sig hem, att förhållandena på fartyget var dåliga, lönen var för låg eller för att han lockades av drömmen att pröva lyckan i ett främmande land, vanligen Amerika.

Elämä purjelaivalla oli kovaa. Rajuimmissakin myrskyissä kansimiehistö joutui kiipeämään takilaan, asettumaan linkkuveitsen lailla makaamaan raakapuomin yli ja reivaamaan tuulessa piiskaavia raskaita purjeita, kaksin käsin. Sellainen kysyi rohkeutta, rautaista kuntoa ja hyvää yhteistyökykyä.

Pohjalaisnuorukaiset lähtivät usein merille. Ammatti oli erityisen houkutteleva, jos ei ollut tilallisen vanhin poika tai jos tuli torppariperheestä. Purjelaiva vaati melko ison miehistön, noin 15–20 miestä.

Matkan aikana tarvittava muona lastattiin mukaan kotisatamassa: voita, ryynejä, leipää ja suolalihaa. Ruoka oli usein yksinkertaista ja yksipuolista. Pitkille matkoille saatettiin ottaa eläviä eläimiä, jotka teurastettiin matkan edetessä. Näin saatiin tuoretta lihaa edes joskus.

Laiva saattoi olla kotisatamastaan poissa monta vuotta, ja purjehdus satamasta toiseen saattoi kestää kuukausia. Laivaan otettiin muonaa aina, kun tultiin satamaan. Juomavedestä oli pitkillä purjehduksilla joskus pulaa, ja siksi purjekankaaseen kerättiin matkan aikana sadevettä.

Merimiehen pesti kesti yleensä vuoden tai kaksi. 1800-luvun jälkipuoliskolla laivaan pestauduttiin yleensä kahdeksi vuodeksi kerrallaan. Aina silloin tällöin joku sai raskaasta ja vaarallisesta työstä tarpeekseen ja karkasi laivalta kesken sopimuskauden. Koti-ikävä saattoi vaivata, olosuhteet laivalla eivät ehkä olleet hyviä, palkkataso ei miellyttänyt – tai sitten merimies päätti kokeilla onneaan uudessa, vieraassa maassa, esim. Amerikassa.

maritime.kulturosterbotten.fi
@maritimeostrobothnia

Europeiska jordbruksfonden för landsbygdsutveckling: Europa investerar i landsbygdsområden
LEADER Aktion Österbotten
Svenska kulturfonden
Aktiastiftelsen i Vasa
KONST SAMFUNDET
KULTUR ÖSTERBOTTEN